

1. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΟΝΕΙΡΟ « ΜΕΝΟΥΜΕ » ΑΛΛΑ ΠΟΣΟ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΥΡΩΠΗ ;

Μέσο: ΤΑ ΝΕΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 15/07/2025 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 15/07/2025

Σελίδα: 14

ΤΟΥ Π.Κ.
Ιωακειμίδη

Ευρωπαϊκό όνειρο

«Μένουμε» αλλά πόσο είμαστε Ευρώπη;

«Μένουμε Ευρώπη», αλλά δέκα χρόνια μετά το λυτρωτικό αυτό σύνθημα το ερώτημα είναι πόσο είμαστε ή πόσο γινόμαστε Ευρώπη. Η περίπτωση ΟΠΕΚΕΠΕ και άλλα συμπτώματα και παθογένειες δείχνουν ότι δυστυχώς «δεν είμαστε ούτε γινόμαστε και τόσο Ευρώπη» ή όσο τέλος πάντων προσδοκούσαν οι αρχιτέκτονες της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την ΟΝΕ. Αλλά τι σημαίνει «γινόμαστε Ευρώπη»; Προφανώς δεν σημαίνει ότι αλλάζουμε τον πολιτισμό, την ταυτότητα, τις παραδόσεις, τα ήθη και έθιμά μας, την ελληνικότητά μας. Σε καμία περίπτωση. Η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συνθήκη Λισαβόνας / ΣΕΕ, άρθρο 4) προβλέπει ρητά άλλωστε ότι «η Ένωση σέβεται την εθνική ταυτότητα (των κρατών - μελών της) που είναι σύμφωνη με τη θεμελιώδη πολιτική και συνταγματική της δομή στην οποία περιλαμβάνεται η περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση...». Αλλά ενώ η πολιτιστική ταυτότητα παραμένει ανέγγιχτη, η πολιτική κουλτούρα, πολιτική οργανωτική θεσμική δομή, κανονιστική λειτουργία του κράτους, του ευρύτερου πολιτικού συστήματος, οικονομίας και κοινωνίας αλλάζουν, πρέπει να αλλάζουν ως αποτέλεσμα της συμμετοχής μιας χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η Ένωση αποδέχεται όλες τις πολιτιστικές ταυτότητες και εκφράσεις (θρησκευτικές, γλωσσικές, μειονοτικές κ.λπ.). Αλλά αποδέχεται μόνο μία πολιτική ταυτότητα και κουλτούρα. Την ταυτότητα που συγκροτείται από τις δημοκρατικές αξίες. Το άρθρο 2 της Συνθήκης της ΕΕ ρητά προβλέπει ότι η Ένωση βασίζεται στις δημοκρατικές αξίες (σεβασμός ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, ελευθερίας, δημοκρατίας, ισότητας, κράτους δικαίου, σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μειονοτικών δικαιωμάτων κ.ά.). Ενώ οι αξίες αυτές είναι - οφείλουν να είναι - κοινές για όλα τα κράτη - μέλη της Ένωσης. Αλλωστε, για να γίνει μια (τρίτη) χώρα μέλος της θα πρέπει να αποδεχθεί και υλοποιήσει τις αξίες αυτές (κριτήρια Κοπεγχάγης - 1993). Διαφορετικά, αποκλείεται από την ένταξη (π.χ. Τουρκία) ή τιμωρείται όταν της παραβιάζει ενώ είναι ήδη μέλος (π.χ. Ουγγαρία).

Επομένως, «γινόμαστε Ευρώπη» σημαίνει ότι γινόμαστε περισσότερο δημοκρατική, ανοιχτή, διαφανής, αποτελεσματική χώρα. Σε μια ευρύτερη θεώρηση σημαίνει ότι το κράτος - μέλος διαμοιράζεται εξουσίες και λειτουργίες με υπερεθνικούς θεσμούς υπερκείμενης συνταγματικής τάξης. Ή, με άλλα λόγια, η συμμετοχή στην ευρωπαϊκή ενοποίηση οδηγεί στη διαδικασία του εξευρωπαϊσμού (europeanization), του πολιτικού, οικονομικού, κοινωνικού συστήματος και πολιτικής κουλτούρας. Ειδικότερα, ο εξευρωπαϊσμός ορίζεται ως «εξελικτική διαδικασία που επαναπροσανατολίζει την κατεύθυνση και το περιεχόμενο της εσωτερικής πολιτικής σε τέτοιο βαθμό ώστε η πολιτική και η οικονομική δυναμική της ΕΕ καθίσταται μέρος της οργανωτικής λογικής του εθνικού πολιτικού συστήματος και της διαδικασίας διαμόρφωσης πολιτικής». Το εθνικό πολιτικό σύστημα, δηλαδή, «εσωτερικοποιεί» (internalize) μέσω της διαδικασίας του εξευρωπαϊσμού τους κανόνες, τις αρχές και τη δυναμική που απορρέουν από τη συμμετοχή στην ενοποιητική διαδικασία. Η Η. Wallace είχε επισημάνει, από τις αρχές της δεκαετίας του '70, ότι η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα οδηγεί σε «διαμοιρασμό (sharing) λειτουργιών ανάμεσα σε

εθνικούς και κοινοτικούς θεσμούς». Στην Ελλάδα η διαδικασία του εξευρωπαϊσμού προχώρησε σε σημαντικό βαθμό, παρά τις δυσκολίες και τα πολλαπλά εμπόδια.

Ως αποτέλεσμα της συμμετοχής στην Ένωση, νέοι θεσμοί και δομές εισήχθησαν (ανεξάρτητες Αρχές, Συνήγορος του Πολίτη κ.ά.), νέα οργανωτικά πρότυπα υιοθετήθηκαν (διοικητική διαίρεση - αποκέντρωση της χώρας), άλλοι θεσμοί απέκτησαν ανεξαρτησία (Τράπεζα της Ελλάδας κ.ά.), νέες πολιτικές εγκαινιάστηκαν (περιβαλλοντική πολιτική, προστασίας καταναλωτών κ.ά.), υπηρεσίες του κράτους άρχισαν να εκσυγχρονίζονται (π.χ. υπουργείο Εξωτερικών κ.ά.) και η κοινωνία των πολιτών να ενδυναμώνεται. Ωστόσο, η σημαντικότερη συμβολή της διαδικασίας του εξευρωπαϊσμού υπήρξε η εμπάθιση και προστασία της δημοκρατίας στην Ελλάδα. Το γεγονός ότι παρά τις αλλεπάλληλες κρίσεις δεν υπήρξε καμία πολιτική ή συνταγματική εκτροπή οφείλεται (και) στη συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΕ.

Παρά ταύτα, η διαδικασία του εξευρωπαϊσμού απέτυχε «να διεισδύσει» και αλλάξει τρεις περιοχές: τον κεντρικό πυρήνα του κράτους, την πελατειακή λειτουργία των πολιτικών κομμάτων και την πολιτική κουλτούρα. Στις περιοχές αυτές οι δυνάμεις της καθυστέρησης αντιστάθηκαν σθεναρά στις πιέσεις του εξευρωπαϊσμού και επικράτησαν. Με αποτέλεσμα τη μεγάλη οικονομική κρίση χρέους και δημοσιονομικής πειθαρχίας και διαφθοράς (παράδειγμα ΟΠΕΚΕΠΕ).

Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την κουλτούρα, για την Ελλάδα (μεγάλο μέρος ελλήνων πολιτών) η Ευρώπη θεωρείται ως μια «ξένη χώρα». Δεν ανήκουμε σ' αυτήν, έστω κι αν «μένουμε σ' αυτήν». Στο ερώτημα πόσο Ευρωπαίοι αισθάνεστε και πόσο Έλληνες, υπερτερεί συντριπτικά το «Έλληνες». Ενα πολύ μικρό ποσοστό λέει ότι αισθάνονται πρώτα Ευρωπαίοι και μετά Έλληνες. Αλλά οι ίδιες τάσεις καταγράφονται, και μάλιστα σε οξύτερη ένταση, και σε άλλες χώρες. Ειδικά την τελευταία περίοδο με την έξαρση του εθνολαϊκισμού. Στην Ελλάδα το ζήτημα είναι ότι η Ευρώπη αντιμετωπίζεται ως «ξένη οντότητα» μεν, ως μια «αγέλαδα για άρμεγμα» δε. Ως ένα γιγαντιαίο ταμείο που διαθέτει απεριόριστους πόρους, χρηματοδοτήσεις, επιδοτήσεις, που η Ελλάδα (ή και ο κάθε Έλληνας) «δικαιούται» να εισπράξει με κάθε μέσο, θεμιτό και αθέμιτο. Το σύνθημά μας συνήθως είναι «να μη χάσουμε τις χρηματοδοτήσεις της ΕΕ» και όχι τόσο να αξιοποιήσουμε τους πόρους για την αλλαγή, τον εκσυγχρονισμό της χώρας. Η προσέγγιση αυτή εκτρέπει την κουλτούρα της διαφθοράς (τύπου ΟΠΕΚΕΠΕ). Επομένως, θα πρέπει να επιταχύνουμε τη διαδικασία εξευρωπαϊσμού της χώρας. Αν και η διαδικασία έχει χάσει την αρχική δυναμική της καθώς η Ευρώπη έχει πάψει σε μεγάλο βαθμό να λειτουργεί ως πρότυπο εκσυγχρονισμού στην οικονομική και πολιτική κατάσταση που βρίσκεται σήμερα. «Απειλείται με αργό θάνατο», λέει η έκθεση Μ. Ντράγκι, ενώ πολιτικά εμφανίζεται κατακερματισμένη, με επικράτηση εθνολαϊκιστικών δυνάμεων που αμφισβητούν τόσο την αξία της δημοκρατίας όσο και της βαθύτερης ενοποίησης.

Ο Π.Κ. Ιωακειμίδης είναι ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), πρώην προεδρεύτης - σύμβουλος του ΥΠΕΕ και μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής του ΕΛΙΑΜΕΤ